ಡಾ॥ ನಾ. ಶಿ. ರಂಗರಾಜು

ಅರಳಗುಪ್ಪೆಯ ಚನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯ

ಅರಳಗುಪ್ಪೆಯು ತಿಪಟೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಿಬ್ಬನಹಳ್ಳಿ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಣ್ಣ ಗ್ರಾಮ. ಇದು ಬೆಂಗಳೂರು–ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ರೈಲುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ. ಬಾಣಸಂದ್ರದಿಂದ ೫.೬ ಕಿ.ಮೀ. ಹಾಗೂ ತಿಪಟೂರಿನಿಂದ ೧೬ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಅಲರಿಗುಪ್ಪೆ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕೇಶವದೇವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾದ ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯ ಗ್ರಾಮದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದೆ. ಅದು ಗೋಪುರವಿರುವ ಸುಂದರವಾದ ಏಕಕೂಟ ದೇವಾಲಯವಾಗಿದೆ. ಹಳೇಬೀಡಿನ ಕೇದಾರೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಹಾಗೂ ಹೊಸಹೊಳಲಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹ ದೇವಾಲಯದ ಅಂಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ದೇವಾಲಯ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹ, ಸುಖನಾಸಿ ಹಾಗೂ ನವರಂಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಮೂರೂವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಜಗತಿಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹದ ಹೊರಗೋಡೆ ಹಾಗೂ ವಿಮಾನ–ಇವು ಹದಿನಾರು ಮೂಲೆಗಳಿರುವ ನಕ್ಷತ್ರಾಕಾರವಾಗಿವೆ. ಭಿತ್ತಿಶಿಲ್ಪಗಳ ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಹೆಸರಾದ 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದು ಇರುವ ಕಾರಣ ಅದೊಂದು ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಹಾಗೂ ಪ್ರಮುಖ ದೇವಾಲಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಹೆಸರು ಬೇರೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಮತ್ತು 'ಜ' ಎಂಬ ಅಕ್ಷರ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಗ್ರನರಸಿಂಹ ದೇವಾಲಯ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ವಿಜಯನಗರ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಸೇರ್ಪಡೆಯಿಂದ ಚನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯದ ಭಿತ್ತಿಶಿಲ್ಪಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವುಂಟಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಮುಖ್ಯ ದೇವಾಲಯದ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಂದುಂಟಾಗಿದೆ.

ಗರ್ಭಗೃಹ : ಗರ್ಭಗೃಹದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಕೇಶವನ ಸುಂದರವಾದ ಮೂರ್ತಿಯಿದ್ದು ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ಕಲೆಯ ಉತ್ತಮ ಮಾದರಿ ಅದಾಗಿದೆ. ಅದು ಬೇಲೂರಿನ ಚನ್ನಕೇಶವನ ಸುಂದರಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಶಿಲ್ಪವು ಆಭರಣಗಳು, ಅಲಂಕರಣಗಳು, ವಸ್ತ್ರವಿನ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಸುರುಳಿಯಲಂಕಾರ, ಲತಾಬಳ್ಳಿಗಳ ಸುರಳಿಗಳು, ಕೀರ್ತಿಮುಖ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸಮೇತ ಕೆತ್ತಲಾಗಿರುವ ಪ್ರಭಾವಳಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದೆ. ದೇವರ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಅನುಚರೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ವಿಗ್ರಹವು ಗರುಡಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಸಂಭಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹ ಬೆಳಕುಮಾಳಿಗೆ(lantern roof)ಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇದರ ಅತ್ಯಂತ ತಳಭಾಗದ ಅಂತಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರ ಸಂಕೇತವಿದೆ. ಮೇಲ್ಛಾವಣಿಯ ಮಧ್ಯದ ಫಲಕದಲ್ಲಿ ಅಂಕಣಫಲಕದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿರುವ ಒಂಬತ್ತು ಪದ್ಮಗಳಿವೆ. ಗರ್ಭಗೃಹದ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಸಹ ಉತ್ತಮ ಕೆತ್ತನೆ ಕೆಲಸ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ವೈಷ್ಣವ ದ್ವಾರಪಾಲಕರು, ಚಾಚುಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟಮುಖಗಳು ಮತ್ತು ಲತಾಸುರಳಿಗಳ ಪಕ್ಕ

ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವಿದೆ. ಚಾವಣಿ ಸಹ ಬೆಳಕುಮಾಳಿಗೆ ರೀತಿಯದೇ ಆಗಿದೆ. ಮಧ್ಯದ ಪದ್ಮದ ಸುತ್ತ ವಿವಿಧ ಅಂತಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಧಿಗಳು, ಕಿರೀಟಮುಖಗಳು, ಮಣಿಮಾಲೆಗಳು, ಗುಲಾಬಿ ಅಲಂಕಾರದ ತೋರಣಗಳು ಮೊದಲಾದವು ಇವೆ.

ಸುಖನಾಸಿ : ಸುಖನಾಸಿಯ ದ್ವಾರವು ಗರ್ಭಗೃಹದ ದ್ವಾರದಂತೆಯೇ ಇರುವುದಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಬಾಗಿಲ ಪಕ್ಕನಿಲವಿನಲ್ಲಿ ಜಾಲಂಧ್ರಗಳಿವೆ. ಲಲಾಟಬಿಂಬದಲ್ಲಿ ಸುಖಾಸನದಲ್ಲಿ ಆದಿಶೇಷನ ಮೇಲೆ ಆಸೀನನಾಗಿರುವ ವಿಷ್ಣುವಿದ್ದು, ಚಾಚುಭಾಗ (ಮೇಲ್ಕಟ್ಟು)ದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಗೋಪುರಗಳಿವೆ. ಎರಡು ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವ ದ್ವಾರಪಾಲಕರಿಬ್ಬರಿದ್ದಾರೆ.

ನವರಂಗ : ನವರಂಗವು ೭ ಮೀ.×೭ ಮೀ.ಗಳ ಆಯತಾಕಾರದ ಸಭಾಂಗಣ ಅಂಗಳವಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕಂಬಗಳಿವೆ. ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಚಾಚಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ನಾಲ್ಕು ಸ್ತಂಭಗಳಿದ್ದು, ಕಕ್ಷಾಸನ ಹಾಗೂ ರಂಧ್ರಮಯ ಜವನಿಕೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ನವರಂಗದ ಮಧ್ಯದ ನಾಲ್ಕು ಸ್ತಂಭಗಳು ಉರುಳೆಯಾಕಾರದವಾಗಿವೆ ಹಾಗೂ ಸಣ್ಣ ಅಲಂಕರಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಚರಕಿಯಂತ್ರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಣಾಲಂಕಾರಗಳು,ಕೀರ್ತಿಮುಖಗಳು ಮತ್ತು ಲತಾಬಳ್ಳಿಗಳು ಮೊದಲಾದವು ಇವೆ. ಸುಖನಾಸಿಯ ದ್ವಾರದ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಗೋಪುರದ ಮೇಲ್ಕಟ್ಟುಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಮಾಡಗಳಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಪಾರ್ಶ್ವದ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ಪಾರ್ಶ್ವದ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಷಾಸುರಮರ್ದಿನಿ ವಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ. ಒಟ್ಟು ಹತ್ತು ಭುವನೇಶ್ವರಿಗಳಿವೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿದುವಾಗಿವೆ. ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಇದರ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳಗಣ ಅಲಂಕಾರಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರನ್ನು ಅವರ ವಾಹನಗಳ ಸಮೇತ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಇದರ ಮೇಲೆ ನಿಧಿಗಳ ಅಲಂಕಾರಪಟ್ಟಿಯಿದ್ದು ಮಧ್ಯೆಮಧ್ಯೆ ಗೋಡೆಗಂಬಗಳಿವೆ. ಮಧ್ಯದ ನಿಲವುಗಳಿವೆ. ಲಲಾಟಬಿಂಬದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನ ಭುವನೇಶ್ವರಿ (dome) ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮರದ ಭುವನೇಶ್ವರಿಯ ಯಥಾಪ್ರತಿಯಾಗಿದೆ.

ಮಹಿಷಾಸುರಮರ್ದಿನಿ ವಿಗ್ರಹ : ಇದು ತುಂಬ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿರುವ ವಿಗ್ರಹ. ಅಷ್ಟಭುಜಗಳಿವೆ. ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ. ಜಯಘಂಟೆ, ಬಾಣ, ಗುರಾಣಿ ಮೊದಲಾದ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ವಾಮಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಬಾಣ, ಚಕ್ರ, ಖಡ್ಗ ಮತ್ತು ತ್ರಿಶೂಲ ಬಲಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿವೆ. ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ.

ಗಣೇಶನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನೂ ಇದೇ ಶೈಲಿ(ರೀತಿ)ಯಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು ೫ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿರುವ ಚೆನ್ನಕೇಶವನ ಭಗ್ನವಾದ ವಿಗ್ರಹವೊಂದನ್ನು ನವರಂಗದಲ್ಲಿರಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಹೊಯ್ಸಳ ಶಿಲ್ಪದ ಸಕಲ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದೆ.

ನವರಂಗದ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಾಹುವಿನಂಥ ಪ್ರಕ್ಷೇಪಣ(ಚಾಚಿನಲ್ಲಿ) ನಾಲ್ಕು ಸ್ತಂಭಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಎರಡು ಹದಿನಾರು ಪಾರ್ಶ್ವಗಳನ್ನುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಅರಗೊಳವಿಯಾಕಾರದ(fluted)ದ್ದಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿನ್ಯಾಸದ್ದಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಉಳಿಗೆಲಸ ಮಾಡಿದುದಾಗಿದೆ. ಉಳಿದವೆರಡು ತುತ್ತ ತುದಿಯಲ್ಲಿವೆ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಸ್ತಂಭಗಳಂತೆಯೇ ಇವೆ.

ದೇವಾಲಯವು ಸುಮಾರು ಮೂರೂವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಜಗತಿಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ದೇವಾಲಯ ಅಲಂಕಾರಪಟ್ಟಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೇಲುಪಾಯದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅವು ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಗಜಾಲಂಕಾರಪಟ್ಟಿ, ಅಶ್ವದಳದವರು (ಕುದುರೆಸವಾರರು), ಲತಾಬಳ್ಳಿಗಳು, ರಾಮಾಯಣ, ಭಾಗವತದ ಕಥೆಗಳು (ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ), ಸಣ್ಣಗೋಪುರದ ಮಾಡ(ಗೂಡು)ಗಳು,ದೇವಾಲಯದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಲಗಳು ಮತ್ತು ಹಂಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ.ಈ ಅಲಂಕಾರ ಪಟ್ಟಿಗಳ ಮೇಲೆ ದೈವ, ಅರೆ–ದೈವ ಹಾಗೂ ಮಾನವಾಕೃತಿಗಳ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಇವೆ.

ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಶಿಲ್ಪಗಳು-ಆಗ್ನೇಯ ಪಾರ್ಶ್ವದಿಂದ :

೧. ನಿಂತಿರುವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ

೨. ಆದಿಶೇಷನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ (ಆಸೀನನಾಗಿರುವ) ವಿಷ್ಣು

೩. ನಾಟ್ಯಗಣೇಶ

೪. ಸ್ತ್ರೀ–ಪಾದದಿಂದ ಮುಳ್ಳು ತೆಗೆಯುತ್ತಿರುವ ಅನುಚರಳೊಡನೆ

೫. ಅನುಚರೆ

೬. ಆರು ಕೈಗಳ ನಾಟ್ಯಸರಸ್ವತಿ–ಪದ್ಮ, ಅಂಕುಶ, ಪುಸ್ತಕ, ಅಕ್ಷಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವುದು ; ವೀಣಾವಾದನ(ಮುರಿದಿದೆ)

೭. ಭೂದೇವಿ

೮. ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳವಿಷ್ಣು (ಚತುರ್ಭುಜ ವಿಷ್ಣು). ಮೇಲುಭಾಗ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಚಕ್ರ, ಮೇಲುಭಾಗ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಶಂಖ, ಕೆಳಭಾಗ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಗದೆ, ಕೆಳಭಾಗ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷಮಾಲೆ, ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಹೆಸರು 'ಹೊನೊಜ' ಎಂಬುದನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ

೯. ಶ್ರೀದೇವಿ—ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಆದ್ಯಕ್ಷರ 'ಹೊ' ಎಂದಿದೆ

೧೦. ಷಟ್ಭುಜ ದೇವತೆ–ಬಲಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಚಕ್ರ, ಪದ್ಮ, ಅಂಕುಶ, ಎಡಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಶಂಖ, ಪಾಶ, ಪಾತ್ರ ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಆದ್ಯಕ್ಷರ 'ಹೊ' ಎಂದಿದೆ

೧೧. ತ್ರಿಭಂಗ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜ, ಮೇಲುಭಾಗ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಶಂಖ, ಮೇಲುಭಾಗ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಚಕ್ರ, ಕೆಳಭಾಗದ ಎಡಗೈ ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ, ಕೆಳಭಾಗ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಲ. ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಆದ್ಯಕ್ಷರ 'ಹೊ'

೧೨. ವೇಣುಗೋಪಾಲ

೧೩. ಚತುರ್ಭುಜ ವಿಷ್ಣು–ಮೇಲುಭಾಗ–ಬಲ–ಗದೆ, ಮೇಲುಭಾಗ–ಎಡ–ಕಮಲ, ಕೆಳಭಾಗ–ಎಡ–ಚಕ್ರ ಮತ್ತು ಕೆಳಭಾಗ–ಬಲ–ಶಂಖ

೧೪. ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹ–ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪದತಲದಲ್ಲಿ ಆನೆ

೧೫. ಶ್ರೀರಾಮ, ಆರು ಕೈಗಳು. ಪದ್ಮ–ಚಕ್ರ–ಬಾಣ–ಶಂಖ–ಅಂಕುಶ–ಧನುಸ್– ಇಬ್ಬರು ಅನುಚರೆಯರೊಡನೆ

೧೬. ಸಂಭಂಗ ವಿಷ್ಣು–ನಿಂತಿರುವುದು : ಬಲಗೈಗಳು–ಶಂಖ, ಬಾಣ, ಅಭಯ ; ಎಡಗೈಗಳು–ಪದ್ಮ, ಧನಸ್ ಮತ್ತು ವರದಹಸ್ತ

೧೭. ದೇವತೆ–ಆರು ಕೈಗಳು–ಬಲಗೈಗಳು : ಚಕ್ರ, ಪದ್ಮ, ಅಂಕುಶ; ಎಡಗೈಗಳು–ಶಂಖ, ಪಾಶ ಮತ್ತು ಫಲ

೧೮. ಧ್ಯಾನಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು (ಯೋಗ ನಾರಾಯಣ)–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಶಂಖ, ಚಕ್ರಧಾರಿ; ಧ್ಯಾನಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕೈಗಳು. ಶಿಲ್ಪಿಯ ಹೆಸರು 'ಹೊನೊಜ' ಎಂಬುದನ್ನು ತಳಗಡೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿದೆ

೧೯. ಪುಷ್ಪಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅನುಚರೆ

೨೦. ವಿಷ್ಣು–ಷಡ್ಭುಜಗಳು–ಎಡಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಶ ಶಂಖ, ಬಾಣ; ಬಲಗೈ ಚಕ್ರ, ಉಳಿದೆರಡು ಕೈಗಳು ನರಸಿಂಹ ದೇವಾಲಯದ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗಿವೆ

೨೧. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪೆತ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಆಸೀನಳಾಗಿರುವುದು. ಶಂಖ. ಚಕ್ರ, ಫಲ ಮತ್ತು ಕಳಶಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವಳು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಕೆಲವು ಶಿಲ್ಪಗಳು ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿವೆ. ಉಗ್ರನರಸಿಂಹ ಸಹ ಸೇರಿದಂತೆ ಉಗ್ರನರಸಿಂಹ ದೇವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗೃಹದ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು

೨೨. ಪದ್ಮ ಮತ್ತು ಫಲಗಳೊಡನೆ ಅನುಚರೆ

೨೩. ಅನುಚರೆ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಆದ್ಯಕ್ಷರ ಸಮೇತ

೨೪. ನಿಂತಿರುವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಚತುರ್ಭುಜ–ಪಾಶ, ಅಂಕುಶ, ಪದ್ಮ ಮತ್ತು ಕಳಶ. ಶಿಲ್ಪಿಯ ಹೆಸರು 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿದೆ.

೨೫. ಅನುಚರೆ-ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಎಂದಿದೆ

೨೬. ವರಾಹಮೂರ್ತಿ

೨೭. ಅನುಚರೆ – ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಎಂದಿದೆ

೨೮. ಗರುಡ–ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಎಂಬ ಅಕ್ಷರದೊಡನೆ

೨೯. ಅನುಚರೆ – ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಎಂದಿದೆ

೩೦. ಅನುಚರೆ – ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಎಂದಿದೆ

೩೧. ಗೋವರ್ಧನಗಿರಿಧಾರಿ

೩೨. ಅನುಚರೆ

೩೩. ಅನುಚರೆ

೩೪. ಉಗ್ರನರಸಿಂಹ

೩೫. ಅನುಚರೆ

೩೬. ಅನುಚರೆ – ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಎಂದಿದೆ

೩೭. ವಿಷ್ಣು–ಷಡ್ಭುಜಗಳು–ಬಲಗೈಗಳು : ಚಕ್ರ ಮುರಿದಿದೆ. ಅಂಕುಶ, ಎಡಗೈಗಳು : ಶಂಖ, ಪದ್ಮ , ಫಲ. ಶಿಲ್ಪಿಯ ಹೆಸರು 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದಿದೆ

೩೮. ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ: ಶಂಖ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ : ಚಕ್ರ ; ಕೆಳಗಡೆ ಎಡಗೈ : ಅಂಕುಶ ; ಕೆಳಗಡೆ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಗದೆಯಿದೆ

೩೯. ಅನುಚರೆ

೪೦. ಅನುಚರೆ

೪೧. ವಿಷ್ಣು-ಚತುರ್ಭುಜಗಳು-ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ-ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ-ಶಂಖ, ಉಳಿದೆರಡು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಹಣ್ಣಿನಂತಿರುವ ಪದಾರ್ಥವಿದ್ದು, ಬಾಯಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ತೆರೆದಿದೆ

೪೨. ಇಂದ್ರ–ಗಜವಾಹನ

೪೩. ಅನುಚರೆ

೪೪. ಅನುಚರೆ

೪೫. ಗರುಡ-ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿರುವುದು. ಉಗ್ರನರಸಿಂಹ ದೇವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗೃಹದ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕೊನೆಯ ವಿಗ್ರಹ ಇದು. ಗರ್ಭಗೃಹದ ಪಶ್ಚಿಮ ಪಾರ್ಶ್ವ

೪೬. ವರದರಾಜ–ಅಭಯ ಮತ್ತು ಶಂಖಗಳೊಡನೆ ಎರಡು ಕೈಗಳು ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತವೆ.ಉಳಿದವು ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಆದರೆ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಹೆಸರು 'ಹೊನೊಜ' ಕಾಣುತ್ತದೆ

೪೭. ನಾಟ್ಯಸರಸ್ವತಿ–ಅಷ್ಟಭುಜಗಳು ; ಎಡಗೈಗಳು–ಪುಸ್ತಕ, ಪಾಶ, ವೀಣೆ (ಮುರಿದಿದೆ) ಬಲಗೈಗಳು–ತಾಳ, ಅಕ್ಷಮಾಲ, ಉಳಿದವೆರಡು ಮುರಿದಿವೆ. ಎರಡು ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮದ್ದಲೆಗಾರ. ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದಿದೆ

೪೮. ಪದ್ಮ ಮತ್ತು ಫಲಗಳೊಡನೆ ದೇವತೆ

೪೯. ಪದ್ಮ ಮತ್ತು ಫಲಗಳೊಡನೆ ದೇವತೆ

೫೦. ನಿಂತ ಭಂಗಿಯ ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ–ಚಕ್ರ ; ಮೇಲೆ–ಎಡಗೈ–ಶಂಖ, ಕೆಳಗೆ ಎಡಗೈ ಅಭಯ, ಕೆಳಗೆ ಬಲಗೈ ಖಡ್ಗ. ಆಧಾರ ಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದಿದೆ

೫೧. ವರದರಾಜ–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು. ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ–ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ–ಶಂಖ, ಕೆಳಗೆ ಎಡಗೈ ಅಭಯ, ಕೆಳಗೆ ಬಲಗೈ ವರದ. ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದಿದೆ

೫೨. ಅನುಚರೆ

೫೩. ಲಕ್ಷ್ಮಿ

೫೪. ಸೂರ್ಯ–ನಿಂತಭಂಗಿ. ಚತುರ್ಭುಜಗಳು. ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ–ಚಕ್ರ ; ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ–ಕಬ್ಬು ಅಥವಾ ಬಾಳೆ ; ಕೆಳಗೆ ಎಡಗೈ ತಾವರೆ, ಕೆಳಗೆ ಬಲಗೈ–ತಾವರೆ. ಸೂರ್ಯನ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲು–ಬಾಣಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಇಬ್ಬರು ಅನುಚರರು

೫೫. ತ್ರಿಮೂರ್ತಿ–ಅಷ್ಟಭುಜಗಳು-ಬಲಗೈಗಳು–ಚಕ್ರ, ತ್ರಿಶೂಲ, ಖಡ್ಗ, ಅಂಕುಶ. ಎಡಗೈಗಳು–ಶಂಖ, ಪಾಶ, ಪದ್ಮ ಮತ್ತು ಗುರಾಣಿ. ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಅನುಚರೆಯರು

೫೬. ಅನುಚರೆ

೫೭. ಅನುಚರೆ

೫೮. ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು. ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಶಂಖ, ಕೆಳಗೆ ಬಲಗೈ ಪದ್ಮ ಮತ್ತು ಕೆಳಗೆ ಎಡಗೈ ಪಾಶ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ

೫೯. ವಿಷ್ಣು ಚತುರ್ಭುಜಗಳು. ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಶಂಖ, ಕೆಳಗೆ ಎಡಗೈ ಅಂಕುಶ, ಕೆಳಗೆ ಬಲಗೈ ಖಡ್ಗ ; ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಎಂದಿದೆ.

೬೦. ನಾಗಕನ್ಯೆ (ಮೋಹಿನಿ)–ನಗ್ನ–ಯುವತಿ ನಾಗವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವಳು

೬೧. ಅನುಚರೆ

೬೨. ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ದಂಡ ; ಕೆಳ ಎಡಗೈ ಶಂಖ ; ಕೆಳ ಬಲಗೈ ಚಕ್ರ ; ಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಾಮಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವುದು. ಗರ್ಭಗೃಹದ ಉತ್ತರಭಾಗ

೬೩. ಬಲರಾಮನಾಗಿ ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಅಂಕುಶ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಚಕ್ರ : ಕೆಳ ಎಡಗೈ ಶಂಖ, ಕೆಳ ಬಲಗೈ ಅಭಯ. ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಅಕ್ಷರ

೬೪. ಅನುಚರೆ–ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಎಂದಿದೆ

೬೫. ಅನುಚರೆ–'ಹೊ' ಅಕ್ಷರವಿದೆ.

೬೬. ಪರಶುರಾಮನಾಗಿ ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಪರಶು, ಕೆಳ ಎಡಗೈ ಮುರಿದಿದೆ, ಕೆಳ ಬಲಗೈ ಪದ್ಮ–ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಅಕ್ಷರವಿದೆ

೬೭. ಹಲಾಯುಧನಾಗಿ ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಅಂಕುಶ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಗದೆ ಅಥವಾ ದಂಡ, ಕೆಳಗೆ ಎಡಗೈ ವರದ, ಕೆಳಬಲಗೈ ಚಕ್ರ. ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಅಕ್ಷರವಿದೆ

೬೮. ಅನುಚರೆ–ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವಿದೆ

೬೯. ಲಕ್ಷ್ಮಿ–ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವಿದೆ

೭೦. ವಿಷ್ಣು–ಹಲಾಯುಧನಾಗಿ ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಅಂಕುಶ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಶಂಖ, ಕೆಳ ಎಡಗೈ ಗದೆ ಮತ್ತು ಕೆಳ ಬಲಗೈ ಪದ್ಮ–ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಅಕ್ಷರವಿದೆ

೭೧. ನಿಂತಿರುವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು, ಚತುರ್ಭುಜಗಳು, ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಅಭಯ, ಮುರಿದಿದೆ. 'ಹೊ' ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿದೆ

೭೨. ಅನುಚರೆ

೭೩. ವಿಷ್ಣು–ಅಷ್ಟಭುಜಗಳು – ಬಲಗೈಗಳು : ಸರ್ಪ, ಪದ್ಮ, ಚಕ್ರ, ಅಕ್ಷಮಾಲೆ ; ಎಡಗೈಗಳು : ಶಂಖ, ಅಂಕುಶ, ಅಭಯ ಮತ್ತು ಪದ್ಮ

೭೪. ಸಂಭಂಗ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ವಿಷ್ಣು. ಚತುರ್ಭುಜಗಳು. ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಶಂಖಧಾರಿ, ಉಳಿದೆರಡು ಕೈಗಳು (ಹಸ್ತಗಳು) ಯೋಗಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿವೆ

೭೫. ಅನುಚರೆ–ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಹೊ' ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವಿದೆ

೭೬. ಅನುಚರೆ

೭೭. ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಗದೆ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಚಕ್ರ, ಕೆಳಗೆ ಬಲಗೈ ಪದ್ಮ, ಕೆಳಗೆ ಎಡಗೈ ಶಂಖ

೭೮. ಅನುಚರೆ

೭೯. ಅನುಚರೆ

೮೦. ಕಾಳಿಂಗಮರ್ದನ–ಅತ್ತಿತ್ತ ಸಖಿಯರು

೮೧. ಪದ್ಮ, ಫಲಸಮೇತ ಅನುಚರೆ

೮೨. ಅನುಚರೆ–ಶಿಲ್ಪಿಯ ಹೆಸರಿನ ಆದ್ಯಕ್ಷರ 'ಚ' ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿದೆ

೮೩. ಅದೇ ಆದ್ಯಕ್ಷರ 'ಚ'ದೊಡನೆ ಗರುಡ

೮೪. ಅನುಚರೆ

೮೫. ಸಿಂತಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ–ಪದ್ಮ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ–ಗದೆ, ಕೆಳಬಲಗೈ–ಮುರಿದಿದೆ, ಕೆಳಎಡಗೈ ಚಕ್ರ. ಎರಡು ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಸಖಿಯರು

೮೬. ಅನುಚರೆ

೮೭. ವಿಷ್ಣು– ನಿಂತಭಂಗಿ– ಚತುರ್ಭುಜಗಳು– ಚಕ್ರ, ಪದ್ಮ, ಫಲ, ಮುರಿದಿದೆ

೮೮. ಅನುಚರೆ

೮೯. ಕಪಿಪೀಡಿತ ಮೋಹಿನಿ

೯೦. ವಿಷ್ಣು–ಮಾಧವನಾಗಿ–ನಿಂತಭಂಗಿ. ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಶಂಖ, ಕೆಳಬಲಗೈ ಗದೆ ಮತ್ತು ಕೆಳಎಡಗೈ ಪದ್ಮ

೯೧. ವರದರಾಜನಾಗಿ ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈನಲ್ಲಿ ಶಂಖ, ಕೆಳಗೆ ಬಲಗೈ ಅಭಯ. ಕೆಳ ಎಡಗೈ ವರದ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವಳು

೯೨. ಅನುಚರೆ–ಶಿಲ್ಪಿಯ ಹೆಸರಿನ ಆದ್ಯಕ್ಷರ 'ಚ' ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿದೆ

೯೩. ಅನುಚರೆ–ಅದೇ ಆದ್ಯಕ್ಷರ 'ಚ' ಇದೆ

೯೪. ವಿಷ್ಣು–ನಿಂತಿರುವ ಭಂಗಿ–ಎಡಗೈಗಳು ಧನುಸ್ಸು

೯೫. ಅನುಚರೆ

೯೬. ನಿಂತಿರುವ ಭಂಗಿಯ ದೇವರು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ವಜ್ರಾಯುಧ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಪಾತ್ರೆ, ಕೆಳ ಎಡಗೈ ಮುರಿದಿದೆ, ಕೆಳ ಬಲಗೈ ಅಕ್ಷಮಾಲಾ ಸಮೇತ ಅಭಯ

೯೭. ಅನುಚರೆ

೯೮. ಚತುರ್ಭುಜ ವಿಷ್ಣು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಶಂಖ ; ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಚಕ್ರ, ಕೆಳ ಬಲಗೈ ಅಭಯ, ಕೆಳ ಎಡಗೈ ಕಟಿಹಸ್ತ, ಶಿಲ್ಪಿಯ ಹೆಸರು 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದು ತಳದಲ್ಲಿದೆ

೯೯. ಹರಿಹರನಾಗಿ ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಶಂಖ, ಕೆಳ ಬಲಗೈ ಪದ್ಮ, ಕೆಳ ಎಡಗೈ ಪಾಶ. ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದಿದೆ

೧೦೦. ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಚಕ್ರ–ಮೇಲೆ ಎಡಹಸ್ತ ಶಂಖ, ಕೆಳ ಬಲಗೈ ಪದ್ಮ, ಕೆಳ ಎಡಗೈ–ಪಾಶ, 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದು ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ

೧೦೧. ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು. ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಶಂಖ, ಕೆಳ ಎಡಗೈ ಹಸ್ತ ವರದ ಮತ್ತು ಕೆಳ ಬಲಗೈ ದಂಡ.

೧೦೨. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ

೧೦೩. ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ– ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಶಂಖ, ಕೆಳ ಎಡಗೈ ಪದ್ಮ, ಕೆಳ ಬಲಗೈ ಪದ್ಮ, ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದಿದೆ

೧೦೪. ಸಂಭಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಕೈಗಳು ಅಂಜಲಿ ಬದ್ಧವಾಗಿವೆ ; ಹಿಂದೆ ಮೇಲೆ ಬಲಹಸ್ತ–ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಹಸ್ತ–ಶಂಖ. ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದಿದೆ

೧೦೫. ಶ್ರೀರಾಮನಾಗಿ ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಹಸ್ತ ಶಂಖ, ಮೇಲೆ ಎಡಹಸ್ತ ಚಕ್ರ ; ಕೆಳಗೆ ಬಲಹಸ್ತ ಬಾಣ, ಕೆಳಗೆ ಎಡಗೈ ಧನುಸ್ಸು ತಳ; ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದಿದೆ

೧೦೬. ಸಂಭಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಅಷ್ಟಭುಜ ವಿಷ್ಣು–ಬಲಗೈಗಳು : ಚಕ್ರ, ಗದೆ, ದಂಡ, ತ್ರಿಶೂಲ ; ಎಡಗೈಗಳು : ಶಂಖ, ಅಂಕುಶ, ದಂಡ, ಪರಶು. ತಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಹೊನೊಜ' ಎಂದಿದೆ

೧೦೭. ಅನುಚರೆ

೧೦೮. ವಿಷ್ಣು–ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಹಸ್ತ ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಹಸ್ತ ಶಂಖ, ಕೆಳ ಬಲಹಸ್ತ ಶಂಖ, ಕೆಳ ಎಡಹಸ್ತ ಪದ್ಮ

೧೦೯. ಅನುಚರೆ

೧೧೦. ವಿಷ್ಣು ಸಂಭಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವುದು ಮತ್ತು ವೀಣಾವಾದನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ; ಚತುರ್ಭುಜಗಳು–ಮೇಲೆ ಬಲಹಸ್ತ ಚಕ್ರ ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ಎಡಹಸ್ತ ಶಂಖ

೧೧೧. ಅನುಚರೆ

೧೧೨. ಅನುಚರೆ–'ಚ' ಅಕ್ಷರ ಇದೆ

೧೧೩. ನೃತ್ಯ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಷ್ಟಭುಜ ವಿಷ್ಣು ; ಬಲಹಸ್ತಗಳು–ಚಕ್ರ, ಮುರಿದಿದೆ. ಅಭಯ, ಅಕ್ಷಮಾಲೆ, ಅಂಗುಷ್ಠ ಮತ್ತು ಅನಾಮಿಕಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ

ರುವ ಮುದ್ರೆ ; ಎಡಹಸ್ತಗಳು–ಶಂಖ, ನರ್ತನ ಸಮಮುದ್ರ, ಲಂಬಹಸ್ತ, ಕಳಶ, ಮತ್ತು ವಾಮ ಎಡ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ

೧೧೪. ವಿಷ್ಣು–ಸಮಭಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ವಿಷ್ಣು, ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ ಚಕ್ರ, ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ ಶಂಖ, ಕೆಳ ಎಡಗೈ ತ್ರಿಶೂಲ ಮತ್ತು ಕೆಳಗೆ ಬಲಗೈ ಪದ್ಮ ; ತಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನುಚರರು

೧೧೫. ಅನುಚರೆ.

ಭಿತ್ತಿಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಅಲಂಕರಣದ ವೈವಿಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯು ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚತುರಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಪಡೆದಿದ್ದ ಕಲಾಕೌಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಬಹುಮಟ್ಟಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವ ಶಿಲ್ಪಗಳಾಗಿವೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲೋ ಕೆಲವನ್ನುಳಿದರೆ ಮಿಕ್ಕವೆಲ್ಲವು ಸಮಭಂಗ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಮುಖ ದೇವತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲ್ಮೈನ ಮುನ್‌ಚಾಚಿನಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ (ಚಿಕ್ಕ) ಅನುಚರರನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ, ಮುಖ್ಯ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅನುಚರರಾಗಿ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ತಾವರೆ (ಕಮಲ) ಮತ್ತು ಫಲವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಶ್ರೀದೇವಿ ಅಥವಾ ಭೂದೇವಿಯರ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ (ವಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ). ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಮುಖಭಾವ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಗ್ರಹಗಳ ಸರಾಸರಿ ಎತ್ತರ ಸುಮಾರು ಮೂರು ಅಡಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಎಲ್ಲ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಗೂ ವಿಪುಲ ವೈವಿಧ್ಯದ ಸಸ್ಯರಾಶಿಯ ಅರ್ಧವೃತ್ತಾಕಾರದ ಪ್ರಭಾವಳಿಯಿದೆ. ಈ ದೇವಾಲಯದ ಭಿತ್ತಿಶಿಲ್ಪಗಳ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಅನೇಕ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಆಧಾರಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಹೊನೊಜ' ಅಥವಾ ಅವನ ಹೆಸರಿನ ಆದ್ಯಕ್ಷರ 'ಹೊ' ಎಂಬುದು ಇರುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ಸುಂದರ ದೇವಾಲಯದ ಬಹುಪಾಲು ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನ ಪಾಲು ಹಿರಿದಾಗಿರುವಂತಿದೆ. ಈ ಹೆಸರಿನ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವು ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ 'ಚ' ಎಂಬ ಆದ್ಯಕ್ಷರವೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದು. ಈತ ಹೊನೊಜನ ಜೊತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪಿಯಿರಬೇಕು. 'ಚ' ಎಂಬ ಅಕ್ಷರ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಶಿಲ್ಪಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಕರ.

ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಅಂಕಣಫಲಕಗಳ ಮೇಲೆ ಸಣ್ಣ ಕಪಾಟವಿದ್ದು, ಇದು ಕೂಡುಗಳು, ಪುಷ್ಪವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಮಣಿಸರಗಳು, ಅಲಂಕಾರಪಟ್ಟಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಲಂಕರಣ ಕುಂಡಲ(drops)ಗಳಿಂದ ಶೃಂಗರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲ್ಮೈ(ಮೇಲೆ) ಸಣ್ಣ ಗೋಪುರಗಳಿರುವ ಚಾಚುಭಾಗಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವಂಥ ಗೋಡೆಗಂಬಗಳ ಜೋಡಿಗಳಿವೆ. ಮುಖ್ಯದ್ವಾರದ ಮೇಲಣ ಕೈಪಿಡಿಯಲ್ಲಿ(parapet) ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸಣ್ಣ ವಿಗ್ರಹವಿದ್ದು ಇದು ಷಡ್ಭುಜಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ನರ್ತನ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕೈಪಿಡಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿಯರ ನರ್ತನಭಂಗಿಯ ವಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ; ಉತ್ತರ ಕೈಪಿಡಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀದೇವಿ ಭೂದೇವಿಯರ ಸಮೇತವಾಗಿರುವ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ.

ವಿಮಾನದ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ೧೨ ಚೌಕಟ್ಟು(stillate) ಕೋನಗಳಿದ್ದು, ಸುಖನಾಸಿ ಮುಂಚಾಚಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆರಡು ಕೋನಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಇವೆ. ಎಲ್ಲ ಕೋನಗಳನ್ನೂ ಮೇಲಿನವರೆಗೂ ಸಾಗಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸೂಪ್ತಿಯಂಥ ತಲೆಕೆಳಗು ಮಾಡಿದ ತಾವರೆಯಲ್ಲಿ ಒಡ್ಡು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಶಿಖರದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸುಖನಾಸಿ ಚಾಚು ಇದ್ದು, ಗೇಬಲ್ಲು ತುದಿಯಲ್ಲಿ ವೀರಾಸನದಲ್ಲಿರುವ ಗರುಡ ವಿಗ್ರಹ ಇರುವುದು.

ಜಗತಿಗೆ ಇರುವ ಏಕೈಕ ಉಪಾನ(ಮೆಟ್ಟಿಲು) ಎಂದರೆ ಪೂರ್ವ ಪಾರ್ಶ್ವದಿಂದಾಗಿದೆ. ಜಗತಿಗೆ ಇರುವ ಮೆಟ್ಟಲು ಸಾಲಿನ ಆಚೆ ಈಚೆ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಗೋಪುರಗಳಿರುವ ಚಾಚುಭಾಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಣ್ಣ ದೇವಾಲಯಗಳಿವೆ. ದೇವಾಲಯದ ಮುಖ್ಯದ್ವಾರ ತನ್ನ ಮೂಲ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಪ್ರಮುಖ

ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯ ಇದಾಗಿದೆಯಾದರೂ ಈ ದೇವಾಲಯದ ಕಾಲವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂಥ ಯಾವ ಶಾಸನಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೨೦ರದು ಎನ್ನಬಹುದಾದ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಶಾಸನ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದೆಯಾದರೂ ಈ ದೇವಾಲಯದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ಅದು ಏನೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿಲ್ಲ. ಶೈಲಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಇದು ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಕಾಲದ್ದೆಂದು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಳೇಬೀಡಿನ ಕೇದಾರೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ನುಗ್ಗೇಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಹೊಸಹೊಳಲಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೂ ಇದಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಇದನ್ನು ಹದಿಮೂರನೇ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸಾಕಷ್ಟು ಖಚಿತವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.